

ตอนที่ 8

1.8 “คนโตขี้ขางมาหา พาเมืองมาสู่ ช่วยเหลือเพื่อกู้ มั่นบ่มข้าง บ่มมา บ่มบ่มบ่มนาง บ่มเงินบ่มทอง ให้แก่มัน ช่วยมันตวงเป็นบ้านเป็นเมือง”

ข้อความในระหว่างบรรทัดที่ 28-30 นี้ แสดงให้เห็นว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงมี พระอภัยมณีเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่บำบักทุกข์บำรุงสุขแก่ไพร่ ฟ้าประชาชน ทรงเป็นร่มโพธิ์ทองของผู้หนีร้อนมาพึ่งเย็น ได้อย่างแท้จริง เห็นจะเป็นด้วย พระอภัยมณีอันเป็นอัจฉริยะนี้เอง พระองค์จึงทรงสามารถแผ่ราชอาณาจักรกรุงสุโขทัยออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาลในเวลาไม่นานนัก ทั้งทรงสามารถบำรุงบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ทั้งด้านเศรษฐกิจ การปกครองและอื่นๆ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า รัชสมัยของพระองค์เป็น “สมัยรุ่งเรืองที่สุด” ในประวัติศาสตร์แห่งอาณาจักรสุโขทัย

ข้อความตอนนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาแทบทุกวรรค กล่าวคือ

(1) ขี้ขางมาหา น่าจะหมายความว่า อพยพมาอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร โดยให้ข้างเป็นพาหนะขับขี่มา หรือจะมาโดยพาหนะอื่น ๆ ก็คงจะอนุโลมตามพาหนะข้างนี้ที่

กล่าวถึงเฉพาะพาหนะช้าง ก็เห็นจะเป็นเพราะถือว่าช้างเป็นพาหนะสำคัญยิ่งในสมัยนั้นเมื่อกล่าวถึงพาหนะสำคัญแล้ว ก็เป็นอันกล่าวรวมถึงพาหนะอื่น ๆ ด้วย.

(2) พาเมืองมาสู่ คำ สู่ แปลว่า ขอ ก็ได้ เช่น เขยสู่ หมายความว่าเขยที่สู่ขอตามประเพณี ตรงข้ามกับ เขยชู ซึ่งหมายถึงเขยที่ได้เสียกับหญิงด้วยการชู คือชายเข้าหาหลบนอนกับหญิง และหญิงก็ยินยอมด้วย แล้วบอกผู้ใหญ่ให้รับรู้ภายหลัง (เขยทั้งสองนี้มีเรียกกันอยู่ในภาคอีสานตราบเท่าทุกวันนี้) หากคำ สู่ แปลว่า ขอ ตามที่กล่าวนี้ชื่อว่า พาเมืองมาสู่ ก็น่าจะหมายความว่า มาขอเป็นเมืองขึ้น.

(3) ช่วยเหนือเพือกู้ คำ ช่วย น่าจะให้คำอ่านว่า ช้อย ตามที่ปรากฏในจารึก แม้คำ ช้อย จะแปลว่า ช่วย ก็ควรให้คำอ่านคงไว้ตามรูปเดิม จะได้เป็นที่สังเกตว่า ที่เราพูดกันในปัจจุบันว่า ช่วย นั้น สมัยสุโขทัยพูดว่า ช้อย ภาษาพูดทางภาคอีสานก็ใช้ว่า ช้อย เป็นพื้น (แต่ออกเสียง ช เป็น ซ) แต่ภาษาวรรณคดีปรากฏว่ามีใช้ทั้งสองรูปคือทั้งช้อยและช่วย เช่น

เทพีพร้อม
แต่นั้น งามม่อนผู้

นำคุณชูช้อย
ธรรม์อ้างกล่าวเสียม.
(ท้าวชิ่ง. หน้า 14)

แม่งล่าวช้อ
อินทร์พรหม ทั่วเทพา

แซดึกโอยพร
ช่วยชูแนนท้าว.
(ท้าวชิ่ง. หน้า 88)

คำ ช้อยเหนือ นั้น เคยได้ยินคนเฒ่าคนแก่ทางภาคอีสานพูดกันอยู่บ้าง เช่น "เป็นพี่น้องกัน ให้ซักให้แพงกัน ให้ช้อยเหนือเจือจางกัน" ซึ่งคำ เหนือ ก็คือ เหลือ นั่นเอง คำ เหนือ กับ เหลือ นั้น บางกรณี คนอีสานก็มักพูดปนกันอยู่ เช่น เจ้าเหนือหัว บางตำบลพูดว่า เจ้าเหลือหัว ทำนองเดียวกับพูดออกเสียงตัว น เป็น ล เช่น นครพนม ว่า ลครพนม เป็นต้น หากกรณีเป็นไปได้ตามนี้ คำว่า ช้อยเหนือ ก็คือ ช่วยเหลือ นั่นเอง คำ เพือกู้ นั้น น่าจะหมายความว่า โอบเอื้อ, โอบอุ้ม หรือ อุ้มชู

เป็นที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง ข้อความตอนที่เคยอ่านแยกวรรคว่า "คนโคชี่ช้างมาหา ..ช้อยเหนือเพือกู้ มันบ่มีช้างบ่มีม้า... ให้แก่มัน" นั้น หากแยกวรรคเป็น "คนโค

ซึ่งข้างมาหา...ช่วยเหนือเพื่อคุ้มกัน บมีข้างบมีม้า...ให้แก่มัน” ก็กุมมจะมีความสัมพันธ์กันดี และมีความกระชับกว่าที่เคยอ่านแยกวรรคกันมา.

(4) บมีบับบมีนาง น่าจะหมายความว่า ไม่มีบริวารชาย ไม่มีบริวารหญิง คือ บับ หมายความว่า บริวารชาย นาง (ที่มาคู่กับบับ) หมายความว่า บริวารหญิงดังกล่าวแล้วในข้อ 1.3 (5).

(5) เงิน น่าจะให้คำอ่าน เงื่อน ตามที่ปรากฏในคำจารึก ดังกล่าวแล้วใน 1.3 (6).

(6) ช่วยมันตวงเป็นบ้านเป็นเมือง คำ ช่วย น่าจะให้คำอ่านว่า ช้อย ดังกล่าวแล้ว คำ ตวง นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า นับ, กะ, ประมาณ, ทำให้เต็ม หากถือตามนี้ ข้อว่า “ช่วยมันตวงเป็นบ้านเป็นเมือง” ก็ต้องหมายความว่า ช่วยมันนับเป็นบ้านเป็นเมือง.....กะเป็นบ้านเป็นเมือง.....ประมาณเป็นบ้านเป็นเมือง.....ทำให้เต็มเป็นบ้านเป็นเมือง คำนี้ทางภาคอีสานใช้ในความหมายว่า ครอบ, พิจารณา ก็ได้เช่น พูกว่า “ซีเฮ็ดหยัง ให้ตวงเบ็งให้กักแน่นสาก่อน” หมายความว่า จะทำอะไรให้ครอบดูให้แน่นเสียก่อน

มีทางที่น่าจะเป็นไปได้อีกทางหนึ่ง คือ คำ ตวง นั้น น่าจะหมายความว่า จน ถึง, ตลอด, ก็ได้ เช่นในจารึกหลักที่ 38 (ศิลาจารึกเล่ม 3 หน้า 31) มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ตนเพ็งได้บำเหน็จแลฤา อันนี้ไปอุเบกษา แลอยู่ตวงเจ้าของไปเถิง” และในลิลิตเทลงพ่ายว่า

โยธีเทียมค้วยพวก	พลสรวง
คุประคุจเต็มตวง	ท่งกว้าง
กองหน้าแลกองหลวง	แลหลาก หลายเฮ
เสียงสนั่นม้าช้าง	แจกฟ้ากินไหว.
	(เทลง. หน้า 92)

มีข้อที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือ ทางภาคอีสาน มีคำที่ใช้ในลักษณะดังกล่าวนี้ อยู่คำหนึ่ง คือ คำ “ผอง” ซึ่งแปลว่า ตวง ก็ได้ เช่น “พ่อช้อยพวมผองเข้าอยู่” หมายความว่า พ่อผมกำลังตวงข้าวอยู่ และแปลว่า จน, ถึง, ตลอด ก็ได้ เช่น “ให้สุ

“ได้เลี้ยงลูกปลูกฝังผองเฝ้าผองแก” หมายความว่า ขอให้พวกเธอได้เลี้ยงลูกปลูกสร้างจนเฝ้า
จนแก” โดยนัยดังกล่าว ข้อว่า “ช่วยมันตวงเป็นบ้านเป็นเมือง” นั้น ก็น่าจะหมาย
ความได้อีกอย่างหนึ่งว่า ช่วยมันจนเป็นบ้านเป็นเมือง การช่วยเหลือผู้หนีร้อนมาพึ่งเย็นนี้
น่าจะเป็นธรรมเนียมที่ถือกันทั่วไปเป็นเวลานาน เช่นในเรื่องท้าวฮุ่งก็มีคำสอนทำนองนี้ว่า

อันหนึ่ง

ไฟทุกข์ไ้

เขื่อนครองมาพึ่ง

ควรเลือกเลี้ยง

ปูนบ้องช้อยแสง.

(ท้าวฮุ่ง. หน้า 207)